

**ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ДИПЛОМАТІЇ
І МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ
У ГЛОБАЛЬНОМУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОМУ
ПРОСТОРІ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ**

Льницька У. В.

ВСТУП

Глобалізація сучасних суспільно-політичних процесів, формування глобального інформаційного суспільства, інформаційно-технологічний прогрес та розвиток цифрових Інтернет-технологій, зумовили інноваційність дипломатичних практик та міжнародних взаємодій, трансформацію пріоритетів, форм та механізмів міждержавних комунікацій. Глобальний інформаційний простір став ключовою ареною міжнародних відносин та реалізації зовнішньої політики сучасних держав.

Цифрові технології набувають усе більшого значення, цифрова дипломатія стає пріоритетним інструментом зовнішньої політики та формою міждержавних взаємодій. Динамічний розвиток цифрових інформаційно-комунікативних та Інтернет-технологій, соціальних мереж, вдосконалення комунікативного онлайн-інструментарію, зумовлює формування прогресивних цифрових дипломатичних практик та міжнародних комунікацій у сучасному глобалізованому інформаційному суспільстві. Цифровізація дипломатичних практик зумовлює транспарентність світових та регіональних політичних процесів, активізацію та оперативність міжнародного співробітництва, максимальну консолідацію та інтеграцію суб'єктів міжнародної політики, встановлення партнерських, багатосторонніх відносин між державами та світовою громадськістю у глобальному вимірі. Цифровий прогрес у міжнародній дипломатії сприяє ефективності та результативності вирішення міжнародних конфліктів, оперативне врегулювання кризових ситуацій на регіональному та глобальному рівнях, підвищує рівень довіри між державами та забезпечує транспарентність міждержавних взаємодій, публічність світової політики, відкритість та довіру у діяльності міжнародних інституцій та урядів перед світовою громадськістю.

Для сучасних демократичних держав (і, України, зокрема) цифрова дипломатія стала ключовим вектором зовнішньої політики та засобом реалізації національних інтересів. В основі інноваційної цифрової

дипломатії – використання інформаційно-комунікативних Інтернет-технологій та цифрових платформ для спілкування з світовою громадськістю, діаспорою, міжнародними партнерами та іншими суб'єктами міжнародних відносин.

1. Виникнення передумов та формулювання проблеми

Інноваційний цифровий вимір в дипломатичній практиці відкриває перед державами та іншими суб'єктами міжнародних відносин нові можливості для багатостороннього спілкування, забезпечення впливу, формування інформаційної та кібер-безпеки, боротьби з дезінформацією та активізацію співпраці у різних сферах на міжнародній арені. Сучасні дипломатичні інститути та уряди держав, завдяки цифровим технологіям, через інтернет-сайти, діалогові платформи, он-лайн формати для прямого спілкування, інтернет-платформи, соціальні мережі, технології кібер-дипломатії, забезпечують комунікацію та інформування світової спільноти, швидко та оперативно реагують на події, формують громадську думку, забезпечують інформаційну безпеку та максимально активізують міжнародну співпрацю. Цифрова (віртуальна) дипломатія сприяє розвитку демократії та в умовах сучасних викликів стає невід'ємною частиною зовнішньої політики держав. Її потенціал – у забезпеченні демократичної транспарентності та публічності світової політики, розвитку міжнародних взаємодій та комунікацій, зміцненні довіри, підвищенні ефективності ухвалення політичних рішень, оперативності реагування міжнародної спільноти на кризи та конфлікти, формування безпеки та консолідованої протидії негативним інформаційним впливам, дезінформації й пропаганді. Такий інноваційний цифровий вимір в дипломатичній практиці та міжнародних комунікаціях і взаємодіях стає надзвичайно важливим у світлі сучасних глобальних геополітичних та безпекових викликів XXI століття.

Інтеграція у глобальний інформаційний простір, дипломатична консолідація та міждержавна онлайн співпраця у міжнародному цифровому (віртуальному) просторі є актуальним викликом і для України, яка у світовому політичному процесі є впливовим, активним суб'єктом міжнародних відносин та дипломатичних взаємодій.

Впровадження і використання цифрових технологій та он-лайн інструментарію у дипломатичні практики, адаптація зовнішньої політики до сучасних інформаційних викликів – стало пріоритетним напрямом сучасних міжнародних стратегій України. Наша держава, як і багато інших країн, активно застосовує потенціал віртуального простору для комунікації з міжнародною спільнотою, для ефективного

позиціонування та формування іміджу, представлення та захисту своїх інтересів, формування інформаційної безпеки.

Для української держави актуалізація проблематики інтеграції в глобальний онлайн простір та цифровізація дипломатичних міжнародних практик зумовлена, також, інформаційним експансіонізмом рф, пропагандою та дезінформацією проти України, тривалою повномасштабною російсько-українською війною.

Інноваційний цифровий вимір в українській дипломатичній практиці, у поєднанні з онлайн-перформансами суспільно-політичного, військового, економічного та культурного характеру, є дієвим інструментом впливу на світову спільноту та набуває значення для промоції інтересів України у світовому глобальному інформаційному просторі, забезпечення міжнародної підтримки в умовах повномасштабної російської агресії, а також для консолідації міжнародної спільноти у протидії рф та для боротьби з дезінформацією й пропагандою.

Інтерес до цифрової (віртуальної) дипломатії зумовлений необхідністю адаптації зовнішньої політики України до сучасних умов, до нових викликів у сфері кібер-безпеки, інформаційних та гібридних війн та інших аспектів глобальної та регіональної безпеки.

2. Аналіз існуючих методів вирішення проблеми та формулювання завдання дослідження

Актуалізація проблеми цифровізації дипломатичних практик сучасних держав (України, зокрема) та зростання суспільно-політичного значення цифрової дипломатії у системі міжнародних відносин та зовнішньополітичних комунікацій суб'єктів світового політичного процесу, зумовила значний науковий інтерес до проблематики. Зокрема, тема стала предметом наукових досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Феномен цифрової (електронної, мережевої) дипломатії привернув увагу таких вчених як: Джозеф Най, Ілан Манор, Корнеліу Бьола, Стіліанос Сотіріу, А. Росс, Ніколас Кулл. Окремі аспекти проблематики знайшли відображення у працях та наукових розвідках таких закордонних дослідників: Д. Льюїс та М. Холмс, Barston Ronald Peter, Lewis Dev тощо.

Варто відзначити зростаючий інтерес до проблематики і серед українських науковців. Цифрова (віртуальна) дипломатія стала предметом наукових досліджень Макаренко Є., Піпченко Н., Сегеди О., Прокопенко І., Митко А., Нечет О., Рудневої А., Турчин Я., Ліпкана В., Попової Т. тощо.

Трансформація цифрової дипломатії у наукових публікаціях та дипломатичній практиці трактується як ключовий, пріоритетний аспект зміни парадигми зовнішньої політики будь-якої держави, і України, зокрема, що відбувається у контексті сучасних геополітичних та безпекових викликів. Стан дослідження проблематики свідчить про зростання наукового інтересу та значні внески вчених у розвиток цифрової (віртуальної) дипломатії. Дослідники звертають увагу на важливість впровадження цифрових технологій у зовнішньополітичні практики та міжнародні комунікації сучасних держав. Однак, незважаючи на науковий інтерес до проблематики, окремі аспекти залишаються малодослідженими і потребують наукових розвідок. Зокрема, окремих ґрунтовних досліджень потребує проблема адаптації та трансформації цифрової дипломатії України до прогресивних інформаційних та безпекових викликів ХХІ століття, забезпечення кібер-безпеки дипломатичних інформаційних систем. На особливу увагу заслуговує питання розвитку економічних, культурних та освітніх взаємодій через віртуальні цифрові он-лайн платформи. Варто відзначити, що є потреба у подальших дослідженнях потенціалу, ресурсів та можливостей цифрової дипломатії для України в умовах безпекових викликів ХХІ століття.

У контексті вищезазначеного, *метою та завданнями* публікації є: комплексне, всебічне дослідження специфіки формування та векторів її стратегій трансформації цифрової дипломатії України у контексті глобальних й регіональних геополітичних й безпекових викликів та загроз; аналіз інституційно-правового виміру цифрової дипломатії України; висвітлення сучасних технологічних аспектів цифровізації дипломатичних практик; аналіз ефективних, результативних методів, форм, технологій та засобів впровадження цифрових технологій у дипломатичні практики та міжнародні комунікації України.

У дослідженні використано загально-наукові, логічні та емпіричні *методи*. Зокрема досягнення визначеної мети зумовило застосування системного, структурно-функціонального, інституційного, історичного, біхевіористського методів. Крім того, було застосовано емпіричні методи дослідження: аналіз правових документів, аналіз статистичних даних, тощо.

В основі джерельної бази дослідження – нормативно-правові документи, аналітичні звіти урядових та неурядових інститутів, наукові публікації у вітчизняних та міжнародних виданнях, статті, монографії тощо.

3. Концептуальні та теоретико-методологічні засади формування й функціонування цифрової дипломатії у глобальному інформаційному міжнародному просторі

Концепція цифрової (віртуальної) дипломатії обґрунтована в 90-х роках минулого століття. Суть її полягає у використанні інноваційних цифрових методів, прогресивних технологій та інструментів для глибокого «м'якого ідеологічного впливу» на світову громадськість, на масову свідомість, систему базових ідеалів та цінностей держав і політичних лідерів.

Цифрова дипломатія, як специфічна форма зовнішньополітичної активності сучасних демократичних держав у сфері міжнародних відносин – пріоритетна форма ведення публічної дипломатії в інтересах впливу на світову громадськість. Стратегічна мета цифрової дипломатії – забезпечення більш оперативного, ефективного та доступного міждержавного спілкування, вирішення міжнародних конфліктів, підтримка міжнародного співробітництва, встановлення партнерських відносин; формування іміджу суб'єктів світової політики. У контексті сучасних геополітичних викликів і тенденцій, цифрова дипломатія стає надзвичайно важливим інструментом зовнішньої політики для держав у XXI столітті.

У сучасній теорії міжнародних відносин цифрова (віртуальна) дипломатія – це комплекс дій, спрямований на досягнення дипломатичних завдань, реалізацію цілей зовнішньої політики, налагодження комунікацій з світовою громадськістю, забезпечення ефективного спілкування з іншими державами та міжнародними організаціями через використання можливостей Інтернету, соціальних та інформаційно-комунікативних мереж, медіаплатформ і мережевих технологій¹.

Історія формування цифрової дипломатії сягає корінням 1984 р., коли науковець Аллен Хансен оприлюднив дослідження діяльності Інформаційного агентства США та започаткував науковий дискурс щодо ролі публічної дипломатії із застосуванням новітніх інформаційних технологій. У 1994 році відбувся перший офіційний обмін електронними листами між президентом США Біллом Клінтоном і прем'єр-міністром Швеції Карлом Більдтом. У 1996 році директор Інформаційного агентства США Дж. Даффі, об'єднавши кілька журналів, створює перший інтернет-журнал Washington Files.

¹ Макаренко Є. А., Піпченко Н. О. Віртуальна дипломатія. Підручник. Київ : Центр вільної преси, 2010. 302 с. URL: https://www.iir.edu.ua/sites/default/files/2023-03/VD_zmist_0.pdf

У XXI столітті, завдяки популяризації інтернету та активізації таких соціальних мереж, як *LinkedIn*, *Facebook* та *YouTube*, цифрова дипломатія перетворилася на нову реальність. У 2006 році Держсекретар США К. Райс оголошує про запуск першого офіційного блогу Держдепартаменту США під назвою *Dipnote*. Адміністрація Дж. Буш-молодшого відкриває урядовий портал *America.gov*, який поширює позитивну інформацію про США на усю світову громадськість; видаються перші електронні журнали (*Weekly Newsletter*, *eJournal USA*, *Student Corner*).

Вперше цифрова дипломатія була згадана Хіларі Клінтон у програмі зовнішньої політики США «Державне управління у XXI столітті» (2009). У 2007 році з'явилися перші віртуальні посольства Мальдів і Швеції. Потенціал цифрової дипломатії розкрився із популяризацією соціальної мережі *Twitter* та формуванням *twiter-дипломатії*, яка є онлайн-форумом для комунікацій між політиками та громадянами. Першою офіційною сторінкою дипломата у Твіттері став профіль посла Мексики в Сполучених Штатах, що був зареєстрований у 2009 році. Із кожним роком популярність соціальної мережі в дипломатичних колах зростала, а у 2011 з'явилися перші дослідження феномену твіттер-дипломатії. У 2018 р., майже усі держав-учасниць ООН мали офіційну сторінку у Твіттері.

Цифрова інноваційна дипломатія, як інструмент зовнішньополітичного впливу держави, спрямована на формування суспільної громадської думки за допомогою використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій. До пріоритетних завдань інноваційної цифрової дипломатії належать: 1) взаємодія із суспільством шляхом визначення цільових аудиторій через онлайн-простір та інші сучасні інструменти (сайти, акаунти в соціальних мережах, блоги, SMS-інформування тощо); 2) управління громадською думкою; 3) керування міжнародними інформаційними потоками, домінування в інформаційному просторі з метою виявлення негативних тенденцій, своєчасного реагування на кризові й конфліктні ситуації; 4) підтримка координації та планування, супровід і контроль зовнішніх зв'язків країни та її суб'єктів².

Система інструментарію цифрової дипломатії охоплює найрізноманітніші форми, механізми та канали комунікацій: використання соціальних мереж, електронні ресурси та веб-платформи, кібер-дипломатія, використання кіберпростору для дипломатичних

² Harris, B. Diplomacy 2.0: The future of social media in nation branding. *The Journal of Public Diplomacy*. 2013. Vol. 4: Iss. 1, Article 3. P. 17–31. URL: <https://surface.syr.edu/exchange/vol4/iss1/3/>

взаємодій, створення відео- та аудіо-матеріалів, відеороликів, вебінарів, подкастів та інших мультимедійних матеріалів; кібер-безпека та захист інформації, забезпечення безпеки електронних комунікацій, використання електронної пошти, проведення веб-конференцій, онлайн-документообігу, організація дипломатичних заходів, переговорів та консультацій у віртуальному форматі.

Розвиток цифрової дипломатії, як інноваційного інструменту зовнішньополітичної діяльності, пов'язаний із теорією мережевої комунікації, яка отримала поширення у світовій науковій думці кін. ХХ і поч. ХХІ століть. Використання цифрових технологій у дипломатичній практиці відкриває нові можливості для політики «м'якої сили», для погодження дій, подолання глобальних викликів та загроз суспільством, а також – вироблення заходів протидії та упередження негативних явищ у міжнародному просторі.

Цифрова дипломатія стала важливим інструментом і для реалізації зовнішньої політики України. У Стратегії публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України³ цифрова дипломатія трактується як один із семи пріоритетних напрямків роботи МЗС у період із 2021 по 2025 рр. Після 24 лютого 2022р. цей вектор почав функціонувати ще активніше, забезпечуючи самоідентифікацію України як актора комунікативного виміру міждержавних відносин. Стратегічні цілі цифрової дипломатії України – просування зовнішньополітичних інтересів, інформаційний вплив через Інтернет, соціальні мережі та он-лайн платформи.

Інструментарій цифрової дипломатії в українській зовнішньополітичній практиці широко застосовується для: формування національної ідентичності України, поширення національних ідейно-політичних цінностей; інформування як на внутрішньому, так і міжнародному рівнях; формування політичної свідомості внутрішньої і світової громадськості; створення віртуальних посольств та консульств, віртуальних економічних представництв для поглиблення міждержавної взаємодії України та розвитку двостороннього співробітництва у політичній, економічній та культурній сферах; створення інформаційного та культурного простору з метою популяризації української культури, мови та традицій; формування системи інформаційної безпеки, протидія дезінформації та пропаганді, захист дипломатичних інформаційних систем від кібератак⁴. Цифрова

³ Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України 2021–2025 : веб-сайт. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%2Fpublic-diplomacy-strategy.pdf>

⁴ Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України 2021–2025 : веб-сайт. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%2Fpublic-diplomacy-strategy.pdf>

дипломатія забезпечує захист національних інтересів, досягнення зовнішньополітичних цілей та завдань України сприяє зміцненню позицій держави на міжнародній арені, підвищенню впливовості та авторитету країни, залученню іноземних інвестицій та розвитку співпраці з іншими країнами та міжнародними організаціями.

Становлення інституту цифрової дипломатії України бере початок з 2000-х років коли Інтернет та інформаційні технології активно впроваджувались у міжнародні взаємодії. Дипломати почали активно використовувати соціальні мережі та онлайн-платформи для спілкування з світовою громадськістю

Одним із перших реформаторів традиційних дипломатичних практик та запровадження цифрової дипломатії у зовнішню політику України, став колишній міністр закордонних справ України Констянтин Грищенко, який увів поняття соціальних мереж в український дипломатичний дискурс та продемонстрував ефективність твіттера у роботі дипломата⁵.

З 2020 р. Україна розпочала головування у Форумі безпекового співробітництва ОБСЄ у форматі онлайн. Також організувались перші віртуальні візити Прем'єр-міністра та Міністра закордонних справ України до Німеччини через відеоконференції. У «цифровий» формат» переносилась значна кількість конференцій, переговорів, зустрічей. Потенціал цифрової дипломатії став ефективним інструментом для просування позитивних наративів та меседжів про Україну в міжнародний інформаційний простір та побудови іміджу держави; забезпечення присутності України в медійному глобальному інформаційному просторі.

В умовах російсько-української війни, технології цифрової дипломатії стають пріоритетним інструментом для забезпечення інформаційної безпеки України, протидії дезінформації та пропаганді з боку рф, відстоювання своїх позицій на міжнародній арені, захисту суверенітету України, зміцненню міжнародного партнерства.

Отже, історія формування, етапи становлення та динамічного розвитку інституту цифрової дипломатії України засвідчують адаптацію нашої держави до вимог сучасного інформаційного світу, використання широкого потенціалу інноваційних технологій для зміцнення позиції на міжнародній арені та реалізації національних інтересів.

⁵ Літра Л., Кононенко Ю. Твіттер-дипломатія: як новітні технології можуть посилити міжнародні позиції України? *Institute of World Policy*. 2023. № 1. С. 1–12. URL: <http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/Twitter-diplomatiya.-Yak-novitni-tehnologiyi-mozhut-posylyty-mizhnarodni-pozitsiyi-Ukrayiny.pdf>

4. Нормативно-правовий та інституційний вимір цифрової дипломатії України у контексті глобальних інформаційних викликів

Ефективність впровадження цифрових технологій в Українську дипломатичну практику і, значною мірою, залежить від розробленої нормативно-правової бази та стабільності інституційних аспектів.

Окремі питання цифровізації дипломатичних практик України висвітлені у Концепції Закону України «Про основні засади державної медіаполітики», прийнятою розпорядженням Ради Міністрів України від 13.01.2010 р. № 85-р. та у *Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020»*. Поняття цифрової дипломатії України знайшло відображення у *Доктрині інформаційної безпеки України*⁶.

Безпековий акцент у використанні цифрової публічної дипломатії було закріплено у *Воєнній доктрині України*, що була схвалена Указом Президента України від 24.09.2015 р. № 555/2015. У документі цифрова дипломатія трактується як невід’ємний компонент стратегічних комунікацій, ціллю яких є кризове реагування на воєнні загрози з метою недопущення ескалації воєнних конфліктів. У Воєнній доктрині обґрунтовано роль цифрової публічної дипломатії, як інструменту протидії інформаційним загрозам в умовах гібридних воєн. Цифрова дипломатія – невід’ємний компонент інформаційної безпеки держави, зокрема сектору безпеки і оборони.

Джерелами правового регулювання цифрової дипломатії в Україні є «*Стратегія публічної дипломатії 2021–2025*»⁷ (документ, яким керується Міністерство закордонних справ України та інші інститути влади, законодавство про зовнішні відносини; законодавство про інформаційні технології. Серед законів та нормативних актів, які регулюють використання інформаційно-комунікаційних технологій: Положення про дипломатичні установи, Регламенти діяльності українських посольств, консульських установ та інших дипломатичних представництв; Стратегії та концепції дипломатичної діяльності (визначають пріоритети діяльності у сфері цифрової дипломатії); Міжнародні договори, які Україна укладає і, які стосуються використання інформаційно-комунікативних цифрових технологій у дипломатичній діяльності; нормативно-правові акти щодо кібер-безпеки. Отже, нормативно-правовий вимір цифрової дипломатії

⁶ Доктрина інформаційної безпеки України. Затверджено Указом Президента України від 25.02.2013 року № 47/2017. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>

⁷ Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України 2021–2025 : веб-сайт. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%public-diplomacy-strategy.pdf>

України – правова основа для ефективного функціонування сфери цифрової дипломатії.

Інституційна база цифрової дипломатії України – сукупність дипломатичних установ та організацій, які забезпечують реалізацію цифрових дипломатичних практик. Зокрема, система інститутів української цифрової дипломатії охоплює:

1) Міністерство закордонних справ України (відіграє ключову роль у реалізації зовнішньої політики України та цифровізації дипломатії; відповідає за втілення стратегій та концепцій цифрової дипломатії, координацію діяльності дипломатичних місій та співробітництво з міжнародними партнерами у цій сфері).

2) Дипломатичні представництва. Україна має дипломатичні представництва у різних державах світу, включаючи посольства та консульські установи. Дипломатичні представництва й установи популяризують українську культуру, традиції, спадщину та забезпечують ефективну комунікацію з світовою громадськістю із застосуванням цифрових технологій.

3) Органи державної влади (Міністерство культури України, Міністерство освіти і науки України, які реалізують цифрову дипломатію через сприяння культурним, освітнім та науковим обмінам.

4) Українські культурні центри за кордоном (через технології цифрових комунікацій популяризують культуру та мову).

5) Українська діаспора – важливий актор цифрової дипломатії.

6) Український інститут міжнародних відносин, Український інститут культури тощо.

Вищезазначені інститути консолідовано, спільно та узгоджено, використовуючи механізми цифрової дипломатії, реалізують зовнішньополітичні інтереси України, популяризують українські традиції, культуру та мову за кордоном, забезпечують розвиток співпраці з міжнародними партнерами та захист інтересів України на міжнародній арені через використання інформаційно-комунікативних цифрових технологій.

Важливим кроком стало запровадження Концепції цифрової дипломатії в роботу МЗС України, що зумовило подальшу інституціоналізацію практики урядової структури. У 2015-2016 рр., за участі новоствореного Управління публічної дипломатії (у 2020 р. переформатованого в Департамент публічної дипломатії) було завершено ребрендинг соціальних мереж Міністерства, реєстрацію усіх посольств України в соціальних мережах⁸. Створення спеціалізованого

⁸ Сегеда О. Цифрова дипломатія України як елемент нової публічної дипломатії. *Політикус*. 2020. Вип. 3. С. 139–147. URL: http://politicus.od.ua/3_2020/23.pdf

структурного підрозділу, до сфери компетенції якого входили питання цифрової дипломатії, стало черговим кроком у реформуванні МЗС задля створення в Україні ефективної дипломатичної служби за світовими стандартами.

Максимальна активність та консолідація інститутів для популяризації інтересів України на міжнародній арені, посилення присутності України в міжнародному інформаційному просторі, активність МЗС та дипломатичних установ України в соціальних мережах, дало змогу провести низку потужних інформаційних онлайн-кампаній (#RussiaInvadedUkraine, #StopFake, #LetMyPeopleGo, #CrimeaIsUkraine тощо), що привернуло увагу світової громадськості та значно розширило аудиторію підписників сторінки МЗС України у Твіттері. Управлінням публічної дипломатії було, також, започатковано практику синхронних онлайн-кампаній у соціальних мережах українських посольств тривалістю від кількох тижнів до місяця. Такі уніфіковані кампанії передбачають одночасне розміщення на сторінках Посольств у Твіттері та Фейсбуку. Значну кількість матеріалів щоденно готує МЗС для донесення ключових меседжів до іноземних аудиторій щодо збройної агресії рф, боротьби України за власну незалежність, економічний, туристичний, науковий, інвестиційний потенціал тощо.

5. Інформаційно-комунікативні технології реалізації цифрової дипломатії України в умовах сучасних викликів і загроз

Актуальність та значення цифрової дипломатії динамічно зростає у контексті глобальних геополітичних та безпекових викликів. Для України, в умовах агресії рф та повномасштабної війни, цифровізація дипломатичних практик стає особливо актуальною та політично значущою, адже забезпечує динамічну співпрацю України з партнерами та міжнародною громадськістю для реалізації національних інтересів нашої держави, забезпечення підтримки у протидії агресії рф, підвищення присутності у глобальному інформаційному просторі та позиціонування національних інтересів. Використання сучасних технологій у цифровій дипломатії дозволяє Україні ефективно реагувати у складних міжнародних ситуаціях та розвивати партнерство й співробітництво з іншими країнами та міжнародними організаціями.

Застосування технологій, механізмів та засобів цифрової дипломатії актуалізувалось для боротьби в інформаційних та гібридних війнах, у протидії пропаганді та дезінформації. Через створення у віртуальному інтернет-просторі активних інформаційних каналів та платформ для спілкування зі світовою спільнотою, Україна поширює об'єктивну інформацію та позиціонує національні інтереси. Цифровізація

міжнародних практик дозволяє українським дипломатам бути більш прозорими, доступними та активними на міжнародній арені. За допомогою віртуальних конференцій, вебінарів, онлайн-переговорів, соціальних мереж, комунікативних та діалогових форматів взаємодій в он-лайн просторі, Україна позиціонує національні інтереси, підтримує стратегічне партнерство та багатосторонню співпрацю в міжнародному просторі⁹.

Українські дипломати активно використовують платформи соціальних мереж (Twitter, Facebook, Instagram, LinkedIn тощо) для комунікацій зі світовою спільнотою. В онлайн соціальних платформах публікуються новини, аналізи, коментарі, інформаційні повідомлення та інші матеріали для підтримки відкритого та прозорого діалогу в онлайн просторі з державами, міжнародними організаціями та світовою громадськістю.

Найефективнішими формами, технологіями та механізмами української цифрової дипломатії є:

- Організація в онлайн-просторі дипломатичних та міжурядових онлайн-заходів, зустрічей, діалогових форматів взаємодії з ухваленням політичних рішень, резолюцій та постанов.

- Вебінари та онлайн-конференції з представниками інших країн, міжнародними експертами та організаціями для обговорення актуальних проблем та ухвалення узгоджених рішень.

- Віртуальні тури та презентації в межах культурної та громадської дипломатії, що забезпечує обізнаність та зацікавлення Україною.

- Електронні консультації та діалогові платформи з питань консульської допомоги та інших аспектів дипломатичної діяльності.

- Створення в онлайн просторі віртуальних консульств та посольств, які мають значний вплив на сприйняття держави громадянами, політичними та бізнес-спільнотами країни, де вони розташовані. А соціальні мережі закордонних дипломатичних представництв зумовлюють ефективну реалізацію визначених іміджевих ініціатив держави, оскільки вони консолідують навколо себе аудиторію держави перебування й потребують лише якісного інформаційного контенту¹⁰.

⁹ Балабанов К., Трофименко М. Публічна дипломатія як відповідь на виклики сучасності. *Україна дипломатична*. 2023. Вип. 14. С. 989–1021.

¹⁰ Нечет О. С. Розвиток віртуальної дипломатії в Україні. Інформаційне забезпечення транскордонного співробітництва України: збірник матеріалів учасників I Міжнародної наук.-практ. конф., м. Луцьк, 2013 р. С. 82–85. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153577711.pdf>

– Вебсайти та онлайн-портали дипломатичних представництв та урядових інституцій.

– Комунікація через електронні пошти та чат-боти.

– Застосування геотехнологій та віртуальної реальності, що дозволяє створювати інтерактивну візуалізацію для презентації позицій України, коментарів, а також для популяризації економічних, культурних, туристичних сфер України.

– Електронні бюлетні та інфографіка, де українські урядовці та дипломати регулярно надають інформацію та аналітику щодо подій у світовому та регіональних процесах, використовують інфографіку для візуалізації інформаційних матеріалів та статистичних даних.

– Організація онлайн-перформансів та івентів.

– Комунікація та діалог через соціальні мережі.

– Організація та проведення онлайн-акцій, заходів протесту, подання онлайн-петицій тощо.

Скоординоване застосування технологій, засобів цифрової дипломатії допомагають Україні бути прозорою, відкритою державою в глобальному інформаційному просторі, реагувати на сучасні безпекові виклики й загрози, підтримувати прозорий та ефективний діалог зі світом, сприяючи розвитку партнерства та міждержавної взаємодії. Інформаційні цифрові технології у дипломатичній практиці та міжнародних комуніках зумовлюють впливовість держави у світовому політичному процесі, формування позитивного іміджу, зміцнення своїх позицій та відстоювання національних інтересів у складних геополітичних та безпекових умовах.

Дипломатія соціальних мереж стала важливою складовою зовнішньої політики демократичних держав світу, зокрема, і України. Використання соціальних онлайн-платформ у зовнішньо-політичних комуніках дозволяє Україні ефективно комунікувати зі світовою громадськістю, представляти свої позиції, надавати коментарі та оцінки, популяризувати досягнення, а також підтримувати відкритий та прозорий діалог з міжнародними партнерами та світовою громадськістю.

Вітчизняні дипломати активно використовують платформи соціальних мереж для висвітлення позицій посадових осіб України, реагування на поточні факти й події, поширення інформаційно-аналітичних матеріалів, офіційних заяв, коментарів щодо ситуацій у міжнародній системі.

Через соціальні мережі відбувається офіційна комунікація між урядами держав, світовими лідерами та дипломатами, встановлюються контакти та спілкування з громадсько-політичними діячами країни,

міжнародними організаціями та впливовими лідерами у глобальній політиці.

Соціальні мережі стають важливим інструментом для протидії пропаганді та дезінформації в глобальному інформаційному просторі. Українська дипломатія зміцнює свої позиції у боротьбі в інформаційних та гібридних війнах.

Через соціальні мережі реалізуються формати культурної та громадської дипломатії, популяризується культурне багатство, українські традиції та духовні цінності. Соціальні мережі надають широкі можливості для підтримки комунікацій з українською діаспорою, координування спільних ініціатив та проєктів.

Дипломатія соціальних мереж стає невід'ємною частиною зовнішньої політики України, дозволяючи країні ефективно взаємодіяти з міжнародними партнерами та громадськістю, захищати свої інтереси та представляти свої позиції на світовій арені. Використання соціальних платформ в онлайн просторі відкриває нові можливості для співпраці, діалогу та презентації України як сучасної та відкритої держави. Комунікація через соціальні мережі не лише забезпечує одностороннє інформування громадськості за допомогою інноваційних інформаційно-комунікативних технологій, але й надає широкі можливості обміну текстовими повідомленнями, поширення фото- та відео-контенту.

Інноваційні технології, механізми та засоби цифрової дипломатії дають потенціал Україні в ефективному спілкуванні зі світовою громадськістю, у реалізації національних інтересів, реагуванні на геополітичні та безпекові виклики й загрози. Цифрові технології у дипломатичній практиці – важливий інструмент для зміцнення міжнародного статусу, позиції України та забезпечення її впливовості.

Експансіонізм та агресія рф, тривала повномасштабна російсько-українська війна стали викликом для України та зумовили максимальне посилення та активізацію стратегічних військових комунікацій, використання усього спектру інноваційних технологій цифрової дипломатії для боротьби з агресором, протидії російській пропаганді, дезінформації та консолідації міжнародної спільноти для надання Україні підтримки у війні для досягненні перемоги над окупантом.

Повномасштабна війна та загроза безпеці й державному суверенітету вимагають від України не лише відповідного військового реагування, але й здійснення ефективних військово-політичних стратегічних комунікацій та застосування інформаційно-комунікативних інструментів цифрової дипломатії для захисту національних інтересів, комунікації зі світом та міжнародними партнерами, посилення протистояння пропаганді та дезінформації в гібридній війні.

В умовах повномасштабної агресії, Міністерство закордонних справ України, у співпраці з урядовими структурами та органами влади, організовує різноманітні інформаційні кампанії, спрямовані на мобілізацію та інтеграцію міжнародної підтримки у протидії агресору, підвищення обізнаності світової спільноти щодо російсько-української війни, надання об'єктивної інформації, демонстрування сміливості, відваги, незламності і нескореності українського народу у протистоянні з агресором. Серед таких кампаній: *#StandWithUkraine*, *#CrimeIsUkraine*, *#StopRussianPropaganda*, *#Fight4Truth*, *#NeverAgain*, *#ExploreUkraineNOW*, *#ДипломатіяРівнихМожливостей*, *#Ізоляція: must speak*, *#ЗнайПравду* тощо.

У березні 2023 року світові тренди на Twitter очолив хештег *#SlavaUkraini*, який було поширено у соціальній мережі. Відео демонструє жорстокий розстріл українського військового після вигуків «Слава Україні!». Проект *#StandWithUkraine* («Підтримую Україну») мобілізував міжнародну спільноту для допомоги українській армії у боротьбі проти російської агресії. Інформаційна кампанія реалізується у соціальних мережах через пости з хештегом *#StandWithUkraine*.

Цифрові технології дипломатії України в умовах російсько-української війни та безпекових викликів зазнали трансформації та максимальної активізації. Цифрова дипломатія стала надзвичайно важливою та актуальною стратегією зовнішньої політики України, напрямом військових стратегічних комунікацій.

ВИСНОВКИ

В умовах глобальних геополітичних та безпекових викликів, у контексті інформаційного прогресу та динамічного розвитку інноваційних технологій та інтернет-комунікацій, пріоритетним вектором зовнішньої політики сучасних суб'єктів світової політики стала цифровізація дипломатичних практик та міжнародних взаємодій й комунікацій.

Актуалізація цифрової (віртуальної) дипломатії зумовлює транспарентність світових та регіональних політичних процесів, активізацію та оперативність міжнародного співробітництва, миттєвість інформаційних потоків, збільшення обсягів та масштабів поширення інформації, нівелювання просторових та часових меж, а також – максимальну консолідацію акторів міжнародної політики, встановлення партнерських, багатосторонніх відносин між державами та світовою громадськістю у глобальному й регіональному вимірах.

Завдяки «м'якому» впливу, цифровий інструментарій зовнішньополітичної діяльності та дипломатичних практик забезпечує реалізацію державних національних інтересів, зумовлює транспарентність міждержавних взаємодій, публічність світової політики, відкритість та

довіру у діяльності міжнародних інституцій, урядів та неурядових структур перед світовою громадськістю. Цифрова дипломатія забезпечує ефективність та результативність вирішення міжнародних конфліктів, оперативне врегулювання кризових ситуацій на регіональному та глобальному рівнях, підвищує довіру між державами та забезпечує транспарентність міждержавних взаємодій, публічність світової політики, відкритість та довіру у взаємодії міжнародних інституцій та урядів з світовою громадськістю.

Впровадження і використання цифрових технологій та он-лайн інструментарію у дипломатичні практики, адаптація зовнішньої політики до сучасних інформаційних викликів – стало пріоритетним напрямом міжнародних стратегій України. Наша держава, як і багато інших демократичних країн, активно застосовує потенціал віртуального простору для комунікації з міжнародною спільнотою, ефективного позиціонування та формування іміджу, представлення та захисту своїх інтересів, збереження суверенітету, формування інформаційної безпеки. Інтеграція України в онлайн глобальний простір набуває великого значення для промоції національних інтересів, забезпечення міжнародної підтримки в умовах повномасштабної російсько-української війни, для консолідації міжнародної спільноти у протидії гібридним загрозам, дезінформації та пропаганді рф. Трансформація дипломатичних практик та актуалізація цифрової дипломатії стало ключовою зміною парадигми зовнішньої політики України у XXI столітті.

АНОТАЦІЯ

Дослідження присвячене проблемі трансформації цифрової (віртуальної) дипломатії України в умовах інформаційно-комунікативних безпекових викликів XXI століття та забезпечення безпеки міждержавних відносин у глобальному інформаційному просторі. Обґрунтовано, що трансформація дипломатичних практик та актуалізація цифрової дипломатії стало пріоритетною зміною парадигми зовнішньої політики України. Охарактеризовано етапи становлення інституту цифрової дипломатії України, проаналізовано нормативно-правовий вимір та інституційну базу. Висвітлено технології, форми та механізми цифрової дипломатії України в умовах безпекових викликів та інтеграції у глобальний інформаційний простір.

Література

1. Barston R. Modern diplomacy. 4th ed. Routledge, New York 2014. 36 p. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Modern_Diplomacy.html?id=ukZ7MAEACAAJ&redir_esc=y
2. Bjola C., Holmes M. Digital Diplomacy: Theory and Practice. Routledge, London. 2015. 253 p. URL: [https://www.defence.lk/upload/ebooks/\(Routledge%20New%20Diplomacy%20Studies\)%20Bjola,%20Corneliu_%20Holmes,%20MarcusDigital%20Diplomacy_%20Theory%20and%20Practice-Routledge%20\(2015\).pdf](https://www.defence.lk/upload/ebooks/(Routledge%20New%20Diplomacy%20Studies)%20Bjola,%20Corneliu_%20Holmes,%20MarcusDigital%20Diplomacy_%20Theory%20and%20Practice-Routledge%20(2015).pdf)
3. Funnell, A. E-diplomacy goes global. ABC: website. URL: <http://www.abc.net.au/radionational/programs/futuretense/digitaldiplomacy/5344156>
4. Grech O. Virtual Diplomacy. Diplomacy of the Digital Age. University of Malta, 2006. P. 37. [Cited 2-Apr-2012]. URL: <https://www.diplomacy.edu/resource/virtual-diplomacy-diplomacy-of-the-digital-age/>
5. Harris, B. Diplomacy 2.0: The future of social media in nation branding. *The Journal of Public Diplomacy*. 2013 Vol. 4: Iss. 1, Article 3. P. 17–31. URL: <https://surface.syr.edu/exchange/vol4/iss1/3/>
6. Hocking B., Melissen J. Diplomacy in the Digital Age. *Netherlands Institute of International Relations Clingendael*. 2015. 58 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/309012711_Digital_Diplomacy_in_the_Digital_Age
7. Lewis D. Digital diplomacy. *Gateway House*. 2014. URL: <https://www.gatewayhouse.in/digital-diplomacy-2/>
8. Ross A. Digital diplomacy and US foreign policy. *The Hague Journal of Diplomacy*. No. 6. 2011. P. 451–455. URL: https://www.researchgate.net/publication/233551613_Digital_Diplomacy_and_US_Foreign_Policy
9. Балабанов К., Трофименко М. Публічна дипломатія як відповідь на виклики сучасності. *Україна дипломатична*. 2023. Вип. 14. С. 989–1021.
10. Боротьба на кіберфронті: як долучитися до української ІТ-армії. *Міністерство цифрової трансформації України*: веб-сайт. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/borotba-na-kiberfronti-yak-doluchitisyadoukrainskoi-it-armii>
11. Булега К. І., Чарських І. Ю. Цифрова дипломатія як елемент зовнішньополітичної діяльності держав. *Вісник НАДУ. Серія «Державне управління»*. 2020. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/download/5447/5474>
12. Васильєва А. І. Перспективні інструменти електронної демократії України. *Право та державне управління*. 2021. Вип. 1. С. 179–182.

13. Доктрина інформаційної безпеки України. Затверджено Указом Президента України від 25.02.2013 року № 47/2017. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>

14. Карпчук, Н. П. Комунікаційна політика Європейського Союзу в цифрову добу. Збірник тез доповідей 2-го Кіровоградського соціально-економічного форуму «Інформаційне суспільство і влада» (23–24 квітня 2013 р.). Кіровоград, 2013. С. 49–52.

15. Ліпкан В., Попова Т. Стратегічні комунікації : словник. Київ : ФОРМ О.С. Ліпкан, 2016. 416 с.

16. Літра Л., Кононенко Ю. Твітер-дипломатія: як новітні технології можуть посилити міжнародні позиції України? *Institute of World Policy*. 2023. № 1. С. 1–12. URL: <http://neweuropa.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/Twitter-diplomatiya.-Yak-novitni-tehnologiyi-mozhut-posylyty-mizhnarodni-pozitsiyi-Ukrayiny.pdf>

17. Макаренко Є. А., Піпченко Н. О. Віртуальна дипломатія. Підручник. Київ : Центр вільної преси, 2010. 302 с. URL: https://www.iir.edu.ua/sites/default/files/2023-03/VD_zmist_0.pdf

18. Митко А. Інформаційна демократія: реалії та виклики часу: *Монографія. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки*. Луцьк: Вежа-друк, 2014. 400 с. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/9067/1/monograf_mytko.pdf

19. Нечет О. С. Розвиток віртуальної дипломатії в Україні. *Інформаційне забезпечення транскордонного співробітництва України*: збірник матеріалів учасників I Міжнародної наук.-практ. конф., м. Луцьк, 2013 р. С. 82–85. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153577711.pdf>

20. Овцера А. «Твітер-дипломатія» як інструмент зовнішньої політики. *Вісник : «Травневі Студії»*. 2019. Вип. 4. С. 181–184. URL: <https://jts.donnu.edu.ua/article/download/6899/6931>

21. Окладна М., Стеценко В. Роль цифрової дипломатії в сучасній зовнішній політиці держави. *Право та інноваційне суспільство*. 2020. № 2. С. 13–17. URL: https://apir.org.ua/wpcontent/uploads/2020/12/Okladna_Stetsenko15.pdf

22. Піпченко Н. Цифрова дипломатія як інструмент зовнішньополітичної діяльності США. *Міжнародні відносини «Політичні науки»*. 2015. № 5. С. 11. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2511/2241

23. Прокопенко І.В. Цифрова дипломатія як приклад інновацій у соціальній комунікації. *Актуальні питання документознавства та інформаційної діяльності: теорії та інновації* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конференції. Полтава, 2023. С. 418–422. URL: <https://opu-konf.at.ua/2015-1/89.docx>

24. Про електронні комунікації : Закон України від 16 грудня 2020 року № 1089-IX (набрання чинності – 1 січня 2022 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text>

25. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>

26. Про схвалення Концепції проекту Закону України «Про основні засади державної комунікативної політики»: закон України від 13 січня 2010 р. № 85-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85-2010-%D1%80#Text>

27. Руднева А. О. Цифрова дипломатія у формуванні системи національної безпеки України в умовах війни з рф. *Реґіон. студії : наук. зб.* № 34. С. 111–115, Ужгород, 2023. URL: <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/34/19.pdf>

28. Сеґеда О. Цифрова дипломатія України як елемент нової публічної дипломатії. *Політикус.* 2020. Вип. 3. С. 139–147. URL: http://politicus.od.ua/3_2020/23.pdf

29. Степанов В.Ю. Цифрова дипломатія в інформаційному просторі. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України.* 2020. № 3. С. 5–10.

30. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України 2021–2025 : веб-сайт. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%2Fpublic-diplomacy-strategy.pdf>

31. Турчин Я. Електронна дипломатія як важлива складова зовнішньої політики держави. *Інформація, комунікація, суспільство 2014*: матеріали 3-ої Міжнародної наукової конференції ІКС-2014 (м. Львів, 21–24 травня 2014 року). Львів, Славське : Національний університет «Львівська політехніка», 2014. С. 104–105. URL: <https://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/24747>

Information about the author:

Uliana Pnytska

PhD (Political Science), Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Political Science
and International Relations,
Lviv Polytechnic National University
12, Stepan Bandera Str., Lviv, 79013, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9103-3144>